

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/103924,Dzialalnosc-Niezaleznego-Zrzeszenia-Studentow-w-Kielcach-w-latach-1980-1981.html>

NZS

ARTYKUŁ

Działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Kielcach w latach 1980-1981

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

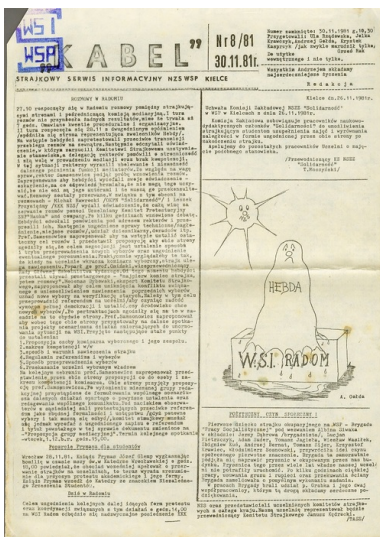
Autor: MAREK JOŃCZYK 24.10.2023

Decydując się na rejestrację Niezależnego Zrzeszenia Studentów komuniści zgodzili się na legalną działalność niezależnej organizacji akademickiej. Stanowiło to poważny wyłom w monopolu ówczesnej władzy. Jednak, jak

pokazały wydarzenia 1981 r., wyłom ten komuniści postanowili szybko i skutecznie usunąć.

Uaktywnienie się środowiska studenckiego w Polsce było jedną z konsekwencji strajków robotniczych w sierpniu 1980 r. Już w kolejnym miesiącu przedstawiciele 60 studenckich grup założycielskich spotkali się na Politechnice Warszawskiej. 22 września, zgodną decyzją delegatów, utworzono ogólnopolskie Niezależne Zrzeszenie Studentów.

Komunistyczne władze długo zwlekały jednak z jego rejestracją. Nastąpiło to dopiero 17 lutego 1981 r. w konsekwencji ogólnopolskiej fali strajków studenckich. Tym samym, pierwszy raz od zakończenia II wojny światowej, komuniści zgodzili się na legalną działalność niezależnej organizacji akademickiej. Stanowiło to poważny wyłom w monopolu ówczesnej władzy. Jednak, jak pokazały wydarzenia 1981 r., wyłom ten komuniści postanowili szybko i skutecznie usunąć.

**Strajkowy Serwis Informacyjny
NZS WSP Kielce „Kabel”, nr 8/81
z 30 XI 1981 r. Zbiory Janiny
Wojciechowskiej**

NZS na kieleckich uczelniach

Początki NZS na działających wówczas kieleckich uczelniach – Wyższej Szkole Pedagogicznej i Politechnice Świętokrzyskiej – sięgają jesieni 1980 r. Fundamenty zrzeszenia w kieleckiej WSP powstały 16 października. Pierwsze struktury NZS ukształtowały się w tym czasie również na Politechnice. Utworzenie niezależnych

organizacji studenckich zostało z niepokojem odebrane przez władze obu uczelni. Na październikowych posiedzeniach Kolegium Rektorskiego WSP położono nacisk na zdecydowane poparcie działalności reżimowego Socjalistycznego Związku Studentów Polskich. Podkreślono konieczność nawiązania bliskiej współpracy między SZSP a Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą i Związkiem Nauczycielstwa Polskiego. Zdecydowano, że sterowany przez władze SZSP otrzyma szerokie poparcie władz uczelni, a także lokalnej prasy. Działania te miały zdominować nowopowstałe NZS.

Najbardziej intensywny okres działań zrzeszenia na kieleckich uczelniach przypadł na wiosnę 1981 r. Nakreślono wówczas główne kierunki działalności. Wśród najważniejszych wskazywano pogłębienie demokracji w środowisku akademickim, obronę swobód i praw obywatelskich oraz ochronę interesów materialnych, społecznych i kulturalnych studentów. Postulowano organizację obchodów rocznic historycznych i ważnych wydarzeń narodowych, organizowanie wykładów i wieczorów literackich, budzenie kultury teatralnej oraz prowadzenie działalności skupionej na nurcie historyczno-patriotycznym i etyczno-filozoficznym.

STRAJK
OKUPACYJNY
STUDENTÓW
w LESNA
GMACH WYDZIAŁU
HUMANISTYCZNEGO
24.XI. 98⁰⁰ NZS
WSP

Plakat ze strajku okupacyjnego w

WSP w Kielcach z 24 XI 1981 r.

Zbiory Janusza Kędrackiego

Na obu kieleckich uczelniach dokonano wówczas wyborów władz zrzeszenia. I Walne Zebranie NZS WSP w Kielcach odbyło się 11 marca 1981 r. Przewodniczącym Komisji Uczelnianej został Henryk Magier, a jej członkami Beata Alukiewicz, Adam Bartnik, Krzysztof Kasprzyk, Janusz Kędracki, Krzysztof Lipiec, Tadeusz Pawłowski, Marta Pronobis i Leszek Strach. Utworzono również Komisję Rewizyjną oraz sekcję interwencyjną, informacyjną, kulturalną i turystyczną. Wybrano delegację na I Krajowy Zjazd NZS, który odbył się w Krakowie w dniach 3-5 kwietnia 1981 r. Do zmian we władzach NZS WSP doszło z początkiem nowego roku akademickiego. 4 listopada 1981 r. przewodniczącym Komisji Uczelnianej został Janusz Kędracki.

Wyboru władz zrzeszenia na Politechnice dokonano 24 kwietnia. Przewodniczącą Zarządu Uczelnianego NZS wybrano Hannę Lipińską-Baranowską. Utworzono siedem sekcji zarządu: informacyjną, interwencyjną, studiów i badań, finansów, kulturalną, kontaktową i turystyczną. We władzach znaleźli się Jarosław Baranowski, Tomasz Celowski, Krzysztof Dąbek, Zbigniew Kozłowski, Marzena Nowakowska, Wojciech Pająk i Antoni Słaby.

Niezależność w praktyce

Wiosną 1981 r. NZS kieleckich uczelni zaangażował się w bardzo poważne i zakrojone na szeroką skalę działania. Wydarzeniem, które 19 marca 1981 r. zelektryzowało polskie społeczeństwo, było pobicie przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej działaczy NSZZ „Solidarność” podczas sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy. Działania władz zostały jednoznacznie odebrane jako prowokacja i wywołały falę oburzenia w całym kraju.

Do sprzeciwu doszło również na kieleckich uczelniach. Powołano tam komitety strajkowe. 27 marca w strajku ostrzegawczym w kieleckiej WSP wzięło udział ok. 800 studiujących. Jeszcze większa frekwencja była na Politechnice Świętokrzyskiej, gdzie strajkowało 1000 studentów, wspieranych przez 150 członków uczelnianej „Solidarności”. Protestujący domagali się ukarania winnych pobicia, bezwzględnego przestrzegania prawa przez Służbę Bezpieczeństwa i MO, rejestracji „Solidarności Wiejskiej” oraz uwolnienia więźniów politycznych. W związku ze stabilizacją sytuacji w Polsce, 1 kwietnia odwołano pogotowie strajkowe na kieleckich uczelniach.

12 maja 1981 r. z inicjatywy NZS WSP po raz pierwszy w Kielcach oddano hołd ofiarom Zbrodni Katyńskiej. W kościele pw. Świętej Trójcy w intencji zamordowanych odprawiona została Msza święta, a oficyna wydawnicza zrzeszenia wydała broszurę poświęconą katyńskiemu ludobójstwu.

Zdecydowanie więcej informacji dotyczących działalności NZS zachowało się dla WSP w Kielcach. W końcu marca z inicjatywy zrzeszenia powstała Studencka Komisja Postulatowa. Efektem jej prac było osiągnięcie 4 maja 1981 r. porozumienia z władzami uczelni. Gwarantowano odtąd wejście 1/3 przedstawicieli studentów w skład Senatu i Rad Wydziałów. Studenci otrzymali wpływ na wybór prorektorów i prodziekanów ds.

studentckich oraz opiekunów lat i kół naukowych. Zyskali też prawo do podejmowania studiów na drugim fakultecie na dowolnie wybranej uczelni. W umowie regulowano też sprawy dotyczące toku studiów, spraw socjalnych studentów, działalności naukowej i kulturalnej. Rezultatem podpisanego porozumienia był udział studentów-członków NZS w pracach ciał kolegialnych uczelni, czyli posiedzeniach Kolegium Seniorów Elektorów i posiedzeniach Senatu. Dzięki NZS studenci otrzymali realny wpływ na życie uczelni.

Aktywnie działał Studencki Komitet Obrony Więzionych za Przekonania. Studenci domagali się uwolnienia więźniów politycznych, przestrzegania konstytucji oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka, gwarantujących wolność głoszonych poglądów.

Istotnym elementem działalności była aktywność edukacyjna i kulturalna, realizowana zwłaszcza w obszarach blokowanych przez PRL-owską cenzurę. 10 kwietnia 1981 r. powstała Wszechnica NZS. W jej ramach odbywały się spotkania i wykłady poświęcone polskiej literaturze emigracyjnej oraz najnowszym dziejom Polski. Studenci przygotowywali spektakle teatralne i projekcje filmów zakazanych przez cenzurę. Organizowano obchody zakazanych przez władze rocznic i świąt państwowych. 12 maja 1981 r. z inicjatywy NZS WSP po raz pierwszy w Kielcach oddano hołd ofiarom Zbrodni Katyńskiej. W kościele pw. Świętej Trójcy w intencji zamordowanych odprawiona została Msza święta, a oficyna wydawnicza zrzeszenia wydała broszurę poświęconą katyńskiemu ludobójstwu. Studenci pamiętali również o Narodowym Święcie Niepodległości. Na zorganizowane przez nich obchody w dniach 10 i 11 listopada 1981 r. składały się Msza święta w intencji Ojczyzny, apel poległych, sesja naukowa i program artystyczny.

**Ulotka informująca o obchodach
Święta Niepodległości Polski z 11
XI 1981 r. Archiwum IPN w
Kielcach**

W maju 1981 r. rozpoczęła działalność Biblioteka Wydawnictw Niezależnych NZS WSP w Kielcach. Udostępniała ona wszystkim studiującym wydawnictwa bezdebitowe. Studenci prowadzili również działalność wydawniczą. Oprócz książek ukazywało się pismo „Reflektor”. Do października 1981 r. wydano sześć numerów niezależnej gazety. Na przełomie listopada i grudnia 1981 r. ukazywał się Strajkowy Biuletyn Informacyjny NZS WSP Kielce „Kabel”. W ciągu niespełna trzech tygodni przygotowano jedenaście numerów tego pisma.

Aktywna działalność zrzeszenia miała miejsce jesienią 1981 r. Miała ona związek z konfliktem na Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu. W akcie solidarności, na przełomie listopada i grudnia, strajki wspierające żądania studentów z radomskiej WSI ogarnęły cały kraj. Z inicjatywy NZS na kieleckich uczelniach doszło wówczas do największej akcji protestacyjnej. Czterogodzinny strajk ostrzegawczy miał miejsce 12 listopada 1981 r. W WSP wzięło w nim udział 500 studiujących. Wobec braku porozumienia 24 listopada na obu uczelniach rozpoczął się strajk okupacyjny. W WSP początkowo strajkowało 202 studentów. Na początku grudnia ich liczba wzrosła do 282. Na Politechnice protestowało aż 500 studiujących. W tym czasie reżimowy SZSP oraz władze uczelni prowadziły działania destrukcyjne i prowokacyjne. Nie złamały one jednak oporu studentów. Dopiero w wyniku ogólnopolskiego porozumienia NZS z władzami, 8 grudnia zawieszono akcję strajkową na kieleckich uczelniach. Utrzymano jednak gotowość strajkową, do czasu ostatecznego rozwiązania konfliktu na radomskiej WSI. Sytuacja zmieniła się jednak diametralnie 13 grudnia 1981 r. wraz z wprowadzeniem w Polsce stanu wojennego.

Wobec represji i inwigilacji

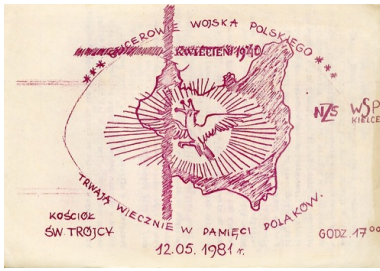
Działania operacyjne przeciwko członkom NZS były prowadzone przez SB od początku istnienia organizacji. Już 22 lutego 1981 r. zatrzymano przedstawiciela Komitetu Założycielskiego NZS WSP w Kielcach Janusza Kędrackiego. Poddano go wielokrotnym przesłuchaniom. Nie obyło się bez pogroźek. Funkcjonariusze SB zarekwirowali czasopisma i literaturę z niezależnych wydawnictw, przewożoną przez niego z Warszawy do Kielc.

Intensywne działania operacyjne były prowadzone podczas strajku studenckiego w czasie „kryzysu bydgoskiego”. Kielecka SB wszczęła wówczas Sprawę Operacyjnego Sprawdzania. Jak określono w aktach śledztwa, zdecydowano o

„rozpoznaniu i neutralizowaniu wszelkich negatywnych zjawisk występujących w czasie przygotowań do zapowiedzianego strajku okupacyjnego”.

Były one jednak jedynie preludium do represji w czasie stanu wojennego.

Po jego wprowadzeniu komunistyczny reżim rozpoczął w ramach operacji „Jodła” akcję internowania działaczy demokratycznej opozycji. Wśród zatrzymanych byli studenci z NZS. Z kieleckiej WSP w Ośrodku Odosobnienia dla Internowanych w Areszcie Śledczym w Kielcach osadzono Krzysztofa Kasprzyka, Janusza Kędrackiego, Krzysztofa Lipca i Tadeusza Pawłowskiego. Z Politechniki internowano Hannę Lipińską-Baranowską, Jarosława Baranowskiego, Mirosława Czyżewskiego i Lecha Wójcika.

**Zaproszenie na obchody 41.
rocznicy Zbrodni Katyńskiej
organizowane 12 V 1981 r. przez
NYS WSP w Kielcach. Zbiory
Janusza Kędrackiego**

Dowodem na to, że środowisko działaczy NYS było inwigilowane od początku istnienia zrzeszenia, jest przygotowanie decyzji o zatrzymaniach na wiele miesięcy przed 13 grudnia 1981 r. W przypadku Krzysztofa Lipca i Janusza Kędrackiego wnioski o zastosowanie izolacji zostały wydane odpowiednio już 17 grudnia 1980 r. i 21 stycznia 1981 r. – czyli prawie rok przed wprowadzeniem stanu wojennego!

W trakcie internowania studenci poddawani byli wszystkim rygorom życia więziennego. Byli wielokrotnie przesłuchiwani. Poddawano ich presji psychicznej. Było to szczególnie uciążliwe, zważywszy zwłaszcza na ich młody wiek. Prośby rodzin, przyjaciół, a nawet interwencje hierarchów kościelnych dotyczące ich zwolnienia nie odnosiły skutku. W styczniu 1982 r. Hanna Lipińska-Baranowska została przeniesiona z Kielc i osadzona w Ośrodku Odosobnienia dla Internowanych Kobiet w Gołdapi. Zwolniono ją dopiero w lipcu 1982 r. Wówczas też uwolniono czterech ww., internowanych studentów WSP.

Zgodnie z decyzją władz NYS zostało rozwiązane 5 stycznia 1982 r. Cały majątek zrzeszenia został zarekwirowany. Mimo wprowadzenia stanu wojennego i wynikających z tego dla NYS konsekwencji, studencka działalność opozycyjna, choć w zmienionej formie, była kontynuowana. Sprowadzała się ona do druku i kolportażu niezależnej prasy, rozrzucania ulotek i prób obchodów uroczystości rocznicowych. Działania te w dużej mierze były inicjowane przez powstały w Kielcach w styczniu 1982 r. Studencki Komitet Protestacyjny, będący próbą kontynuacji działań NYS.

Aktywność ta szybko stała się obiektem zainteresowania i działań operacyjnych SB. Wszczęto wówczas Sprawę Operacyjnego Sprawdzenia środowiska WSP i Politechniki Świętokrzyskiej. W śledztwo zaangażowana była grupa tajnych współpracowników. Dochodziło do zatrzymań studentów Politechniki podejrzanych o druk oraz kolportaż ulotek i niezależnej prasy. Inwigilowano kilkadziesiąt osób. Ustalano ich miejsca zamieszkania, grono przyjaciół i znajomych, wzajemne kontakty i relacje. Szczęśliwie dla opozycjonistów, działania te nie doprowadziły jednak do wykrycia studentów kontynuujących działalność opozycyjną. Próba całkowitego rozbicia niezależnego ruchu studenckiego nie została zrealizowana. Po kilku latach działalności w podziemiu

reaktywacja struktur NZS w Kielcach miała miejsce na przełomie 1988 i 1989 roku.

COFNIJ SIĘ